

Te prefereren viel uiteindelijk het oordeel van een klein team globale beoordelaars, waarmee in de jaren '50 geëxperimenteerd werd. Ook bleek dat een oordeel over meer dan een werkstuk van dezelfde schrijver beter voorspellende waarde had. Recente studies toonden aan, dat het gekozen onderwerp de beoordeling beïnvloedt.

Wesdorp is zelf gaan werken met een groep van 16 onderwijzers (0 - 40 jaar ervaring) die 105 werkjes tweemaal globaal nakijken. Apart hiervan formuleerden ze 66 punten waarop men een opstel kan toetsen (5 soorten: vormconventies, zinsbouw, stijl, inhoud, opbouw); in een later stadium werd nagegaan waaraan men de meeste aandacht wilde schenken (hierbij bleken duidelijke tegenstellingen, overeenkomstig verschillende "schools of thought"). Voor wie tot toetsconstructie wil komen, is Wesdorps studie een nuttig overzicht van onderzochte technieken. Voor wie taalvaardigheidsvergroting nastreeft, is het nog een open vraag, hoe dit werk zijn didactiek kan vooruit helpen. We wachten af.

H.J. Hollaar

Drs. H. Wesdorp, Opstelbeoordelingstechnieken, "Experimentele constructie van toetsen voor de schriftelijk-productieve taalvaardigheid in de moedertaal. Niveau: eind basisonderwijs." (Interimrapport project 0123), Amsterdam, 1970.

SCHOOLBIBLIOTHEEK EN BASISONDERWIJS (SLOT)

Achtergronden van het Individueel lezen

A. Oldersma

Met individueel lezen wordt het lezen uit de boeken van de school- en klasbibliotheek bedoeld, en voor de laagste klassen ook het gebruik van lees-spelletjes en prentenboeken.

'Individueel' betekent hier: elk kind leest een boek naar eigen keuze en dus min of meer op zijn niveau. Individueel kan dan ook betekenen: de kinderen uit de klas zijn met verschillend werk bezig, de een rekent, de ander leest, enz. Bij het individueel lezen, lezen de kinderen 'stil', wat later en ook op school de meest voorkomende vorm is. Individueel lezen met een klas is méér dan de kinderen zoet houden door het laten lezen van kinderboeken: als 'stopwerk' om de klas stil te houden of als 'vulwerk' voor de kinderen die klaar zijn met een vak.

Als kinderen niet reeds vanaf de eerste klas de kans krijgen te lezen in de kinderboeken uit de school- en klassebibliotheek, dienen zich in de hogere klassen nogal eens problemen aan, wanneer men dan pas met individueel lezen wil gaan beginnen. Als kinderen niet opgevoed worden tot het lezen van goede lectuur moeten ze in hogere klassen over een leesdrempel geholpen

worden om te kunnen genieten van boeken.

Men zou dan de indruk kunnen krijgen dat kinderen niet graag lezen. Uit het rapport 'Kinderen en Boeken - 1963, een onderzoek naar de koop-, lees- en studiegewoonten', opgesteld door de Nederlandse Stichting voor de Statistiek, blijkt dat 37½% van de ondervraagde kinderen het liefst leest in zijn vrije tijd. De kinderen mochten uit tien vormen van vrijetijdsbesteding er twee kiezen. Lezen en sport werden elk met genoemd percentage het meest gekozen. Leesbereidheid is er dus wel, zij het niet bij alle kinderen.

Hetzelfde rapport leert ons echter, dat slechts 11% van de kinderen boeken van enig niveau leest en dat de huidige vorm van leesonderwijs noch de verhoging van dit niveau, noch de vergroting van de leesbereidheid voldoende bevordert. Wat is echter een boek van 'enig niveau' en waaruit bestaat dan die lectuur 'zonder enig niveau'?

Niveau

Op het Kinder- en Jeugdboekencongres 1961 zocht prof. dr. J. C. Bomhoff het in de consumptieve sfeer. De typische ontspanningsboeken met vaak sterke spanningen, krasse illusies en schijnvariëaties - "het verschil zit vaak in het mes of het pistool" - noemde hij 'consumptiegoederen', boeken waarin de spanning kan ontaarden in sensatie. "Men ontzegt aan kinderen noch ijsjes, noch snoepjes om hun geringe voedingswaarde, maar eenmaal aan tafel gezeten, zetten we hun voedzame spijsen voor."

Uit het rapport 'Kinderen en Boeken - 1963', blijkt dat 89% van de kinderen slechts 'consumptiegoederen' leest. Ze lezen 'spannende boeken', knokboeken, oppervlakkige clichématige gevalletjes met vele oversimplificaties. De markt biedt deze boeken overvloedig aan. Voor deze kinderen zal - als niet reeds vanaf de eerste klas op een juiste wijze individueel gelezen wordt - een leesdrempel overschreden moeten worden. Uit wat vele volwassenen thans lezen, blijkt dat ook zij thuis en op school nooit die leesdrempel hebben overschreden, m.a.w. dat ze niet opgevoed zijn tot lezen.

Door kinderen op school de kans te geven boeken te lezen die berusten op waarachtigheid - wat niet wil zeggen zoet of flauw, maar geschreven door een auteur die werkelijk iets te vertellen heeft -, komen ze er vaak zelf toe echt van vals te onderscheiden. Door veel te lezen, door te vergelijken en te ontdekken, 'proeven' ze vaak zelf de onwaardigheid van de 'consumptieboeken'. De les individueel lezen wil ertoe bijdragen, het kind tot dit onderscheid en tot leesbereidheid te brengen.

Op school 'zitten de kinderen aan tafel' en krijgen ze niet alleen 'ijsjes' voorgeschoteld. Op school zal men tijdens de lessen individueel lezen de boeken als een smakelijk - en dat mag gerust wel -, stevig maal moeten opdienen. Vele goede, de kinderen nog onbekende boeken zal men moeten aanprijzen, moeten 'brengen' door erover te vertellen, door er fragmenten uit voor te lezen.

Blijft de vraag uit welke ingrediënten zo'n smakelijk en voedzaam boekenmaal dient te bestaan. We volstaan hier met te verwijzen naar literatuur waarin deze zaken ruime aandacht krijgen: 'De druiven zijn zoet', zeventien bijdragen over het kinderboek, door An Rutgers van der Loeff-Basenau bijeengebracht voor allen die met kinderen en boeken werken, en 'Jeugdboeken lezen en kiezen' van Louise M. Boerlage. Uit het laatste hoofdstuk van 'De druiven zijn zoet': 'Hoe beoordele men een kinderboek?' nemen we een aantal punten over:

"het grondthema en de uitgewerkte inhoud;

de compositie (is die evenwichtig en logisch tot het eind toe voortgezet?);

de figuren in het verhaal (zijn ze levend, doorgewerkt, of schematisch, clichés?);

de taal (is die levend, persoonlijk, niet banaal, spreekt elke figuur de taal die in zijn mond past?);

de spanning (wordt er naar een behoorlijke climax gewerkt, wordt die volgehouden, of treedt er herhaaldelijk verslapping op?);

eventuele informatie (zo ja, is de informatie dan organisch in het geheel opgenomen?);

en zinnigheid. Dit laatste, menen we, mag iedere beoordelaar voor zichzelf uitmaken."

De zin

Vooraf het bepalen van die zinnigheid is een subjectieve aangelegenheid.

Alle lezen berust op een wisselwerking tussen boek en lezer. Een reactie op het gelezene is uiterst individueel. Bij het beoordelen van kinderboeken dient de volwassen beoordelaar zich tevens af te vragen welk effect het geschrevene op kinderen van uiteenlopende ontwikkeling kan hebben. Hij moet begrip hebben voor de instelling van de jeugdige lezer en voor het wezen van het boek.

Om die zinnigheid te kunnen bepalen moeten we ons eerst bezinnen op de betekenis van het lezen van boeken. Lezen en taal vormen terecht de hoofdschotel van het menu voor de basisschool. Zij vormen de basis van alle andere schoolvakken. Sterker nog: het kunnen lezen is in vele gevallen de sleutel tot cultuurdeelneming. Cultuuroverdracht is vanouds een taak van de school, waarbij lezen onmisbaar is. Een gecultiveerde maatschappij wordt o.m. gekenmerkt door ruime leesmogelijkheden en een grote leesbereidheid. Kinderliteratuur valt als zodanig reeds onder ons cultuurpatroon.

Maar er is nog iets anders in het spel. Het lezen van kinderboeken kan mede en in niet-onbelangrijke mate de innerlijke groei van het kind beïnvloeden. Goede kinderboeken dwingen tot - meestal onbewuste - zelfbezinning bij de lezer. Het gesproken woord bereikt doorgaans slechts tijdelijk een kleine kring. Een geschreven tekst die leestekst wordt, bestrijkt een ruimer gebied en kan jarenlang invloed hebben op de cultuur, op de mens, op het kind dat leest.

Over kinderboeken

"Kinderboeken schrijven houdt in wezen in dat je telkens weer opnieuw een kleine wereld moet opbouwen, waarin veel kinderen al lezend tijdelijk zullen leven.

Als ze er niet kunnen leven, deugt het boek niet.

Als het niet 'n - zij het kleine - wereld met wezenlijk perspectief is, deugt het ook niet. Goedkope toneelmatige gevalletjes zijn er maar al te veel. Oversimplificaties vinden we bij bosjes.

Om de nuancering van het waarlijk perspectief te vinden moet je bereid zijn om in anderen en in jezelf te kijken.

Anders kan je nooit een verhaal schrijven waarin je gelooft.

Dat betekent, dat je in de eerste plaats moet geloven in de zinnigheid ervan. Al behandel je je thema nog zo luchtig het thema zelf moet van wezenlijk belang zijn.

Wat is voor ons allemaal in de eerste plaats van wezenlijk belang?

De intermenselijke betrekkingen."

An Rutgers van der Loeff-Basenu

Men leest om te weten, kennis te nemen van iets, maar vooral om te beleven. Naast een technische vaardigheid, een verstandelijk kunnen, vraagt lezen vooral ook een emotionele instelling. Bij lezen is het kind, evenals bij sport, film en televisie emotioneel betrokken; het verhaal wekt in de jonge lezer gevoelsbewogenheid en overgave. Over datgene waar het kind emotioneel bij betrokken is, uit het zich graag. In onze lessuggesties bij individueel lezen speelden we daarop in.

Van Walt Whitman is de uitspraak: "Vrienden, dit is geen boek. Wie dit aanraakt, raakt een mens." Het lezen van een verhaal, een boek, is een ontmoeting, een gesprek met een ander, met name via de hoofdpersonen in het verhaal, met de auteur. Het zou te ver voeren in dit bestek uitvoeriger in te gaan op de rol van de identificatie in de opvoeding d.m.v. het boek.

We hopen in het voorgaande aangetoond te hebben welke betekenis de lessen individueel lezen hebben: beïnvloeding van de innerlijke groei van het kind, het versterken van het plezier in het lezen als goede ontspanning, het beter deel kunnen nemen aan de cultuur der volwassenen. Over werkelijk alles bestaan of verschijnen boeken voor kinderen. De opvoeding tot het gebruik van die boeken begint (behoort althans te beginnen) thuis en op de kleuterschool. Voorlichting over kinderboeken is dan ook dringend nodig. Het organiseren van kinderboekenweken, ouderavonden over het kinderboek, is belangrijk: het levert een bijdrage voor de leesopvoeding. Als er op de basisschool reeds in de eerste klas individueel gelezen wordt, zullen de kinderen in de hogere klassen gretiger lezen uit de school- en klassebibliotheek. Als onze woorden in de school weerklank vinden, kunnen we mogelijk over een aantal jaren

zeggen: 89% van de kinderen leest boeken van niveau. Hier ligt voor de school nog een grootse taak in het proces van de cultuuroverdracht.

-O-O-O-O-

Als u individueel gaat lezen met de klas moet u kinderboeken gelezen hebben: u moet uw materiaal kennen. Het is echter onmogelijk alle kinderboeken te lezen; u bent tenslotte geen jeugdbibliothecaresse of jeugdbibliothecaris.

Een eenvoudig begin is de aanschaf van het boekje "Boek en Jeugd, gids voor jeugdlectuur", samengesteld door en onder verantwoordelijkheid van het Bureau Boek en Jeugd der Centrale vereniging voor openbare bibliotheken, Bezuidenhoutseweg 239, 's-Gravenhage, tel. 070-853903. Jaarlijks verschijnt een supplement. Hierin worden vele nog verkrijgbare kinderboeken kort besproken. In elke klas behoren die gidsjes aanwezig te zijn om u vlot te kunnen oriënteren t.a.v. een boek dat u niet kent, maar dat gelezen wordt door een van de kinderen uit de klas.

-O-O-O-O-

BASISLIJST voor de schoolbibliotheek in het basisonderwijs

De Centrale vereniging voor openbare bibliotheken heeft ook een basislijst uitgegeven voor de schoolbibliotheek in het basisonderwijs. Deze bestaat uit twee delen:

deel 1 Verhalende lectuur

deel 2 Informatieve lectuur

De basislijst is bedoeld als een hulp bij de eerste inrichting van een schoolbibliotheek in een lagere school: Een basis die aanvulling behoeft.

Bij de samenstelling is er van uit gegaan dat:

1. de lijst een opsomming dient te geven van de boeken die eigenlijk in elke basisschool aanwezig behoren te zijn;
2. voor de inrichting van de schoolbibliotheek in kleine scholen ongeveer f 200, -- ter beschikking staat.

Uit de grote hoeveelheid beschikbare lectuur is een verantwoorde keuze gemaakt, zij het een voorlopige daar deze lijst nog wel aanvulling en verbetering behoeft.

Van alle boeken van de basislijst worden cataloguskaartjes gemaakt die men kan bestellen bij bovengenoemde vereniging. De basislijst kan men daar bestellen tegen de kostprijs van f 1, --.

Pieter Quelle